

gredic, ali pa okoli celih drevesnic $1\frac{1}{2}$ čevelj globok prekop narediti, kar zabranjuje kertom, mišim, hroščem itd. podzemeljski vhod v škodo.

(Dalje prib.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

4. Redoma in vzlasti marljivo je razlagal slovenščino bogoslovcem. S kolikimi težavami se je boril novinec, samouk, brez pripravne knjige, — si nekoliko lahko mislim; komaj pa bi človek verjel, kako so po tuje vzobraženi učenci nasprotovali časih učitelju „pokmetške krajinšine“, kakor se je klical tedaj jezik slovenski. Koptati je jel ledino; lomil je, bi djal, trudoma kamnje, da bi zidal poznej slovenskemu jeziku dostojno poslopje. Nabiral si je dobrih slovenskih besedi, izrekov in pregovorov; poslušal v ta namen rad koj prve učence, ki so mu, doma iz raznih krajev, prosto smeli povedati kako dobro in resnično (gegründete Bemerkungen).

Učil je brez pripravne knjige. Da bi vzel si slovensko Vodnikovo, se je morebiti nekoliko bal; učni jezik na liceji je bil nemški, „Pismenost“ sicer le za prve šole, vendar — na njeni podlagi bi ves nauk bil naraven in naroden. Izvolil si je toraj slovnico Kopitarjevo, ktero je priporočal slušateljem svojim, da ne bi treba bilo preveč pisariti, ter je — množé jo in spopolnovaje — le sim tertje kaj narekoval. Tako je pa koj s prva slovenski nauk v tuji obleki Slovencem glasil se tuje, ker pisana je slovnica Kopitarjeva po nemški. Tudi je preobširna v nekterih delih, n. pr. o pravopisji itd. Razlagal je Metelko najprej nekoliko o Cirilu in Metodu, nekaj o slovstvu slovenskem, potem pa je učil slovnico samo, vzlasti na široko o pravopisih.

Na mnogih krajih piše Kopitar o raznih slovanskih pisavah (Alphabet, Buchstabenschrift, Orthographie, Schreibewesen), posebno str. XX—XXVIII. — Kolikor enojnih glasov, toliko enojnih znakov — to je pravilo, po katerem mora sestavljen biti vsakteri čerkopis, da se more imenovati pravopis. Po njem se je ravnal Kiril, ki je gerški alfabet pre naredil in za slovanski jezik pomnožil s potrebnimi znamenji. Kako so delali pa latinski abecedarji? Tudi latinica ima v sebi premalo pismen za jezik slovanski. Pa ne da bi bili po gerškem vzgledu primerno pomnožili abecedo latinsko; jeli so sestavljati in po svoje obračati latinske čerke tako, da je vstala velika pa brezpravilna razkolnija v pisavi med Slovani, ki so poprijeli se latinice. Pisarili so po svoje Kranjci, Dalmatinci, Hrovatje; Čehi, Poljci, Lužičani, — in celo posamesni pismarji

(na pr. Dellabella, Voltiggi itd.) vsak po svoje. „Unusquisque pro suo sensu privato varium incertumque scribendi modum tenet“, se bere v hrovaškem v Gradcu l. 1615 tiskanem blagovestniku ali evangeliju. „Quae quidem res quanto sit detrimento et dedecori — nemo est qui non videat, quique tanto incommodo ac malo tandem aliquando occurri vehementissime non exoptet“ — piše P. Appendini v Dubrovniku l. 1806. — Kolika napaka! Kako dobro, kako potrebno bi bilo, da bi se Slovani z latinico pisajoči zedinili v pravopisu. Le razumnega in pogumnega vodnika, kliče Kopitar, in konec je tudi temu nepravilnemu ravnanju!

Na tanko in na široko popisuje kranjsko-slovenske čerkopise ter kaže, da nobeden ni popoln, in str. 159, 160 veli, da bi drug Kiril, ki bi Slovanom na zahodu sestavil latinsko-slovansko abecedo, kakor je uni greški Slovanom na vzhodu iznašel gerško-slovansko, vreden bil, da bi ga objeli z obema rokama! Slovani bi bili tedaj edini v Evropi tako srečni, da bi imeli res pravopis, pametno in popolno pisavo. Nič ne dé, da se je nekoliko zapoznila naša književnost. Doslej se poskušajo le posamesni pismarji, in vsi želijo, da bi enako pisarile se slovanske narečja. Tako blizo smo si po teh slovanski rodovi, po nasprotnih čerkopisih pa vendar ločeni med seboj kakor z zidom kitajskim! Le vzajemni pravopis, pa bomo občevali med seboj ter prebiralih duhovne izdelke po vseh narečjih, da bo kaj; govorile in pisarile se bodo kakor nekdanj gerške vse, dokler se najvredniše povzdigne v vzajemni književni jezik!

Pa poreče Rus: „Čemu iščete tega, kar že imamo; našo azbuko (alfabet) vzemite, sej je bila s prva že vam namenjena. Sokratov, Platonov, Ksenofontov alfabet je tu v podlago, kakor tam hočete djati za podlago Ciceronovo, Cezarjevo abecedo: Gerk je Rimca vreden! Dejmo Slovani vsi rabiti le tisti pravopis: 50 milijonov ljudi, enega jezika in ene pisave! Ktero ljudstvo bode potem slovanskemu kos?!“ — Ali prav za prav, piše na to Kopitar, dobro je le načelo, po katerem je zložena cirilica, sicer pa ni ne oblika lepa, ne raba prava, in sebi na kvar se ločite po njej od vse olikane Evrope; in ako dobimo mi latinsko-slovanski pravopis, kdo vé, ali se ne bi morebiti tudi vi ga poprijeli, kar je domišljeval si že Schlözer (Nestor. II).

Dajte Dobrovškemu pošteno tiskarno, spretnih umetnikov, ki na tanko zveršijo njegove veleve, zmožnih založnikov, ki razširjajo po svetu v novem pravopisu tiskane knjige, in — storjeno je veliko delo, veliko ne tolikanj samo po sebi, marveč po svojih dobrotljivih nasledkih!

Tako mikavno in goreče je pisaril Kopitar že l. 1808. „Ko bi pač jaz mogel biti tisti Dobrovský“, si je marsikteri mislil pri onih Kopitarjevih besedah, ki so pregrévale mnoge pismarje, vzlasti slovenske. Metelko je bil poklican na stolico za učenika slovenskega jezika. Razlagal ga je po njegovi slovnici in poprijel se je tudi nasvétvanega dela. K temu ga je v nemal spet Ravnikar, in zgodaj sta móгла kaj poskušati s Kopitarjem na Dunaju. L. 1817 namreč piše že Ravnikar v Zgodbah svetega pisma: „Kiril ino Metódi, dva brata iz Tesalonike domá, ki sta terdno Slovénsko znala, . . . prideta na Slovensko, ino ne le evangelijsko oznanovale, tudi slovenske cerke sta Slovincam naredila, ino vse sveto pismo sta jim sčasama preslovenila, ino Slovenci so bili grozno veselí, ker so božje čuda v' lastnimu jeziku slišali ino brali. Vsi Moškoviti, Serbláne itd. beró še dan današni to Kirilovo sveto pismo, ino tudi Krajnic, Štajerc, Koróšic, Hrovát, Dalmatinc, Čeč, Tersičan, Goričan itd., bi se lohka va-nj zvédel, ko bi Kirilove cerke poznali; tode sčasama so jih po naših deželah Latinske odrinile. Lepši scer od Kirilovih so Latinske, pa premalo jih je, devét jih mánjka. Ino ravno zato je krajnsko težko brati, ker móremo dostikrat po dve cerki stakniti, de glas zapišemo, ino dostikrat edino cerko zdaj drugač zdaj drugač izrékati. Sveti Kiril je vsakimu slovenskimu glasu svojo lastno cerko dal, ino, kar to tiče, Nemci, Latinci, Francozi, vsi naródi naj se gredo skriti proti njemu. Z' Latinskimi cerkami scer, pa po Kirilovo, . . . hočemo tudi mi v' prihodno pisati, ino torej cerk, kar nam jih manjka, pernarediti. Ino na Dunaju že delajo se, ino će Bog dá, k' letu osórej bi jih že imeti vtegnili. Svetiga Kirila ino Metodija pa hočemo vedno spoštovati ino posebno častiti“ itd. (IV. D. str. 324. 325.)

Šolsko obzorje.

Iz Zagreba. *) Mili Tovarš! Primi ovo nekoliko redkov od svoga najbližjega besedom i krvljom brata, koj ti kani u kratko sdelit milih po nas Hrvate, a bormes i po vas Slovence vestij. U supor mnogim našim domaćim vragom, kateri sve sile svoje napinju, da nam učiteljstvo i nadalje ostane tupo in glupo, da mu bude položaj najneznatniji i najprezreniji u društvu, u supor svemu tomu pronikli i svestni učitelji zagrebački već od više let delaju i delaju sve, da se pučko učiteljstvo trzne iz dremeža i mrtvila; da poprimi uzvišene misli i načela čisto-ljudskoga odganjanja, da pojmi i ono vele potrebno znaje: kateri ne napreduje, taj nazaduje, kateri nastupa za drugimi, ili uz druge, toga će svetsko koleso šmrk-

*) Ta jedernati dopis, ki nam ga piše naš verli tovarš iz Zagreba, bodo naši bralci lahko razumeli, ako ga le pazno preberejo. Vredn.